

Aj do diskusie boli pripravené mnohé podnetné materiály, ktoré budú po spracovaní zhrnuté do pripravovaného zborníka. K medzinárodnému aspektu prehlbovania socialistickej demokracie v ČSSR prehovoril dekan Právnickej fakulty UK, kandidát právnych vied doc. dr. Ján Tomko. O otázkach rozvoja socialistickej demokracie a rozvoja národnostných vzťahov v ČSSR diskutoval vedúci Katedry základov marxizmu-leninizmu prof. J. Šefránek. Nové praktické skúsenosti z rozvoja činnosti komisii ONV v Trnave ako významného nástroja rozvoja socialistickej demokracie v súčasť národných výborov obsahovalo diskusné vystúpenie pracovníka ONV v Trnave prom. právnika s. Andrisa. Úlohami ROH pri prehlbovaní socialistickej demokracie sa zaoberal doc. dr. J. Hromada.

Diskusiu, ako aj celý priebeh konferencie obohatili vystúpenia kandidátov právnych vied, pracovníkov Právnickej fakulty UK E. Kučeru, ktorý hovoril na tému *O realnosti socialistickej demokracie a odumieraní štátu* a vedeckého pracovníka Ústavu práva ČSAV Zd. Mlynáča, ktorý hovoril o určitých problémoch teórie so-

cialistickej demokracie a prístupe k otázkam komunistickej samosprávy.

Z ďalších diskusných príspevkov treba vyzdvihnúť príspevky pracovníkov Katedry dialektického a historického materializmu Filozofickej fakulty UK dr. T. Ollíka *O niektorých otázkach socialistickej demokracie v súvislosti s vedeckoateistickou výchovou* a R. Šímu *Rozvoj socialistickej demokracie a sloboda osobnosti*, diskusný príspevok dr. J. Fischera (Právnická fakulta UK), venovaný kritike novodobých buržoazných názorov na podstatu socialistickej demokracie a i.

Konferencia o otázkach socialistickej demokracie, ako poukázal v závere prorektor UK doc. Fr. Vartík, v podstate splnila svoju úlohu v dvoch smeroch: Predovšetkým podčiarkla požiadavku cieľavedomej výchovy o správnom chápaní podstaty socialistickej demokracie a vedomia socialistickej štátnosti, súčasne upozornila na aktuálne, praxou požadované potreby rozpracovávania problematiky ďalších perspektív rozvoja socialistickej demokracie v podmienkach vybudovaného socializmu. Túto požiadavku možno splniť iba kolektívnym, koordinovaným úsilím pracovníkov z oblasti teórie a praxe, aby sa zabezpečila jej maximálna efektívnosť. O. Mošner

DISKUSIA O OTÁZKACH LITERÁRNEJ KRITIKY

Jednou z naliehavých úloh marxistickej literárnej vedy je objasňovanie niektorých závažných otázok teórie literatúry ako podkladu k prekonaniu určitej stagnácie literárnej kritiky a k jej zaktivizovaniu pri riešení páčivých problémov súčasnej literatúry. Túto stagnáciu tak dôležitej zložky literárnej vedy, ako je kritika, spôsobili známe historické fakty v ideologickej oblasti, ktoré možno zhrnúť do jednej hlavnej príčiny, že sa nedostatočne osvojila a ovládala marxisticko-leninská metóda jednak vo vedeckom výskume, jednak v kritikej práci. Tú spôsobili tápanie v otázkach teórie literatúry, neujasnenosť a kolísavosť v kritériách literárnej kritiky pri rozbere a hodnotení umeleckých diel. Ak vplyv dogmatizmu zužovali a splošťovali problematiku literatúry a literárnej vedy, tak boj proti schematizmu viedol do samej krajnosti, až sa ukázalo nebezpečenstvo prenikania revizionistických tendencií. V literárnej kritike v období dogmatizmu sa vychádzalo viac z kritérií ideových, v období boja

proti nemu sa vyzdvihli predovšetkým kritériá len umelecké. Tu nastala dočasná kríza kritiky, prejavená krízou kritérií. Nastalo určité odmlčanie popredných kritikov a z tohto stavu stagnácie sa literárna kritika u nás len pomaly zotavuje.

Preto Ústav slovenskej literatúry, kde pracuje rad aktívnych kritikov, zaradil na program tohtoročných filozoficko-metodologických seminárov súčasné problémy a úlohy marxistickej literárnej vedy so zameraním na objasnenie otázky špecifičnosti literárnej kritiky. Referát k tejto tematike predniesol dr. Viktor Kochol. Vychádzal v ňom zo súčasných diskusií o problémoch kritiky a pokúsil sa o rozbor a vymedzenie otázky špecifičnosti a ideového dosahu literárnej kritiky. Kochol podal svojský výklad týchto otázok. Uviedol, že úlohou kritiky je analyzovať podstatu danej historickej skutočnosti, odrazenej v literárnom diele, kým umelecké dielo vyjadruje fikcie a zostáva pri javovom zobrazení. Základný rozdiel medzi

umením a kritikou vidí v tom, že umenie sa sústreďuje na obrazný odraz, fikcie (realizmus na reálne fikcie), kritika si všima najmä ideovú nosnosť diel. Z tohto hľadiska môže umenie disponovať s oveľa väčšími tematickými možnosťami obrazne sa vyjadrovať o rôznych javoch a pálčivých problémoch spoločenského života, smelšie odhaľovať nedostatky spoločenského života, bezpečnejšie zvädzať boj o nové a dosahovať tým aj politickú účinnosť a opodstatnenosť (napr. Šolochov v *Rozoranej celine* strhujúcimi emocionálnymi obrazmi aktivizuje stredného roľníka pre socializmus). Napriek tomu umelecké dielo nemôže mať takú ideovú závažnosť ako kritika (napr. Gogol za svoju združujúcu satiru cárizmu nebol politicky prenasledovaný, zatiaľ čo Belinskij, Černyševskij a Dobroljubov za svoju kritickú prácu znášali ťažkosti perzekúcie). Zodpovednejšiu úlohu literárnej kritiky pred umeleckou tvorbou Kochol teoreticky zdôvodňoval tým, že podstata a jav sa nielenže rôzne prejavujú, ale aj rôzne hodnotia. Pretože kritika nesie oveľa väčšiu ideovú zodpovednosť voči spoločnosti, prechádza relatívne väčšími úskaliami vo svojom vývinovom procese ako umenie.

V diskusií k referátu vystúpili viacerí pracovníci. Za nesprávne, metafyzické považovali Kocholovo stotožnenie umenia s javom a kritiky s podstatou. Nesprávnym sa ukázalo aj apriórne tvrdenie, že kritika je priebojnejšia ako umenie. Niektorí pracovníci (Bakoš, Matuška) uviedli príklady z dejín literatúry (Gorkého *Matku*, Boudelairove *Kvety zla* a i.), ktorými dokázali, že niekedy umelecké diela zohrajú prv a priebojnejšie pokrokovú úlohu ako kritika. Pred historickými faktami by neobstálo ani povyšovanie kritiky nad umenie (napr. Gogolovo dielo *Mŕtve duše* bolo omnoho viac čítané ako výklady kritikov tohto diela). Umelcovi, spisovateľovi nijako nie je ľahšie vyjadrovať sa o pálčivých problémoch súčasnosti ako kritikovi. Za príklad môže slúžiť medzi inými odvaha A. Sládkoviča otvore-

ne vyspievať ľúbostné vzťahy, ako to u nás dovtedy nikto neurobil (Matuška). Podobných príkladov je v dejinách literatúry mnoho. Polemickým a nevhodným sa ukázalo aj používanie termínu fikcia, ktorým možno len ontologicky rozlíšiť umenie od neumeleckej činnosti (Šmatlák).

V závere diskusie sa zhodne konštatovalo, že zásluhou správne volenej témy referátu s. Kochola, ktorý nechcel daný problém vyriešiť, ale ho len polemicky nastoliť, rozvinula sa diskusia o otázkach špecifičnosti, súasných problémoch a úlohách literárnej kritiky. Zo seminára vyplynulo poučenie, že tieto otázky nemôžu sa riešiť bez konkrétnej analýzy umeleckých diel, bez spojitosti s dosiahnutými výsledkami literárno-historického významu a literárnej teórie.

Doterajšie témy filozoficko-metodologických seminárov v Ústave slovenskej literatúry sa zameriavali na teoretické osvetľovanie základných pojmov marxistickej literárnej vedy (stranickosť, realizmus, obsah a forma, umelecká metóda). V pláne na rok 1961 budú zaradené historické témy, osvetľujúce vývin marxisticko-literárnej histórie na podklade kritického rozboru nemarxistických literárnoumeleckých a literárnovedných smerov (pozitivismus v literárnej vede, štrukturalizmus a marxistická literárna veda, sociologizmus v literárnej histórii, otázka národnej špecifičnosti slovenskej literatúry).

Filozoficko-metodologické semináre sa stali v Ústave slovenskej literatúry vžitou formou objasňovania ideovo-odborných a teoretických otázok marxistickej literárnej vedy. Pracovníkom umožňujú zlepšovať svoju metodologickú prípravu, hlbšie a všestrannejšie si osvojovať marxistickú metódu vo vlastnej vedecko-výskumnej práci. Skúsenosti ukazujú, že úspech filozoficko-metodologických seminárov závisí nielen od správnej voľby témy, ale aj od polemického postavenia problémov.

Jozef Veľký

Z KONFERENCIE O VEDE A IDEOLÓGI

Dňa 18. novembra 1960 usporiadal Filozofický ústav SAV konferenciu o vede a ideológii v Bratislave, v budove Slovenského múzea. Konferenciu otvoril akademik Ladislav Szántó, ktorý upozornil na rozdiel medzi starým revizionizmom, ktorý jednoducho odmietal dialek-

tický materializmus a terajším revizionizmom, ktorý vystupuje v úlohe obhajcu dialektiky a obviňuje komunistov, že zaostali za vývojom. V dôsledku toho je vraj veľmi dôležité, aby každý pracovník na ideologickom fronte bol oboznámený s problematikou, ktorá s týmto súvisí.